

УДК 655.535.28(477)



**Ірина Погореловська,**  
завідувач відділу Міжнародної системи  
стандартної нумерації книг Книжкової палати України,  
магістр інтелектуальної власності

## **Міжнародна система стандартної нумерації книг (ISBN) у контексті розвитку національного книговидання**

У статті розглянуто стан функціонування Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN) у 2017 році в контексті розвитку національного книговидання; проведено аналіз використання вітчизняними суб'єктами видавничої справи (видавцями) Міжнародних стандартних номерів книг (ISBN).

**Ключові слова:** інформаційне суспільство, національний інформаційний простір, мережа Інтернет, книговидання, система книгорозповсюдження, видавець, неперіодичне видання, електронне видання, вихідні відомості, Міжнародна система стандартної нумерації книг (ISBN), Міжнародний стандартний номер книги (ISBN), система книгорозповсюдження.

**Постановка проблеми.** В умовах постіндустріального розвитку на порядку денному кожної держави та України зокрема постають завдання динамічної розбудови інформаційного суспільства, що насамперед потребує формування національного інформаційного простору, розвитку офіційної комунікації, забезпечення інформаційної безпеки та водночас інформаційної відкритості країни на сучасних засадах. Глобалізація, зростання обсягів інформації та інформаційних потоків у світі спонукає професійне середовище до розроблення нових систем управління величезними масивами та множинними потоками інформації, а також технологій її ідентифікації, забезпечення високого ступеня захисту.

Відповідно до Рекомендацій парламентських слухань на тему: "Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України", схвалених Постановою Верховної Ради України № 1073-VIII від 31.03.2016, процеси розбудови інформаційного суспільства та сфери ІКТ у нашій державі, з огляду на світові темпи, відбуваються повільно, що не відповідає стратегічним цілям розвитку країни в III тисячолітті. За висновками експертів, такий стан речей зумовлений проблемами щодо формування та реалізації ефективної державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства. Цей аспект знаходить своє відображення в цифровій нерівності у доступі громадян України до інформаційних ресурсів та електронних комунікацій, низькому рівні впровадження ІКТ у різні сфери діяльності суспільства та неповному розкритті їхнього потенціалу. Наявні проблеми щодо створення національних електронних інформаційних ресурсів, формування та наповнення інформаційного простору країни [1].

Великою мірою успішне виконання цього завдання залежить від стану вітчизняного книговидання,

що має наповнювати ринок якісною україномовною видавничою продукцією. Становлення галузі — вже 27 років поспіль — відбувається у складних політичних, економічних та соціальних умовах, що негативно позначається на темпах її розвитку, показниках випуску видавничої продукції на душу населення.

Йдеться і про слабку розвиненість вітчизняної системи книгорозповсюдження, що не відповідає вимогам часу, зокрема через низький рівень впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційного забезпечення книжкової галузі, існування нелегального ринку друкованих та електронних видань, який функціонує поза системою державної звітності, відсутність законодавчого рішення щодо стимулювання розвитку електронного книговидання та дієвих механізмів захисту вітчизняного ринку від контрафактної продукції, піратства тощо. Загальну ситуацію в галузі погіршують низька купівельна спроможність населення та послаблення інтересу українців до читання.

Однак розбудова сучасного книжкового простору в Україні є зоною відповідальності не тільки держави та її профільних інституцій, а й суб'єктів видавничої справи, що зі свого боку мають демонструвати високий рівень правової та професійної культури, якість видавничої продукції. В провідних країнах світу важливою складовою ефективного розвитку книговидання є інформаційна культура їхніх громадян, якої в Україні, на жаль, бракує, особливо в царині електронних видань, і яку слід прищеплювати змалечку.

Однією з умов успішного формування національного книжкового простору будь-якої країни — з перспективою його конвергенції з міжнародним — є впровадження на її території Міжнародної системи

стандартної нумерації книг (ISBN) і функціонування національного агентства ISBN. В Україні з 1997 року функції національного агентства ISBN виконує Книжкова палата України, в структурі якої створено відділ Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN).

Результати наукових досліджень, проведених Книжковою палатою України у 2017 році в рамках наукових тем, свідчать про те, що рівень правової та професійної культури частини видавців є низьким. Це полягає насамперед у порушенні положень правових і нормативних документів з видавничої справи, зокрема в частині доставляння обов'язкових примірників видань (ОП) та подання щоквартальної звітності, оформлення вихідних відомостей видань, а також використання ISBN, що негативно позначається на показниках статистики друку, в об'єктивності якої найбільше зацікавлені саме видавці.

Якщо видавець у практичній діяльності порушує правові та нормативні документи щодо ISBN, зокрема положення Інструкції про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні, це ускладнює бібліографічне опрацювання та державну реєстрацію ОП його видань Книжковою палатою України та іншими бібліографувальними установами країни, негативно впливає на логістичні процеси, що відбуваються між професійними учасниками книжкового ринку, уповільнює оброблення замовлень в автоматизованих системах пунктів продажу видань та їхній пошук кінцевими споживачами, зокрема в мережі Інтернет.

*Аналіз останніх досліджень та публікацій.* Шляхи становлення книговидавничої справи на пост-радянському просторі досліджено в публікаціях О. Афоніна, Б. Єсенкіна, Б. Ленського, А. Мураховського, М. Сенченка, М. Тимошика; питання щодо важливої ролі видавця та редактора у творенні книги як інтелектуального продукту та об'єкта соціальної комунікації висвітлено в публікаціях Н. Зелінської, М. Приходи. Проблему професійного рівня редакторської підготовки вітчизняних видавців та якості видавничого оформлення видань у різних аспектах порушено в публікаціях Г. Плиси, А. Фідельської, специфіки випуску та розповсюдження електронних видань — М. Женченко, статистичного обліку видань — Н. Петрової та С. Буряк. Питання ідентифікації друківаних і електронних видань у межах систем ISBN/ISMN/ISSN/електронного обміну даних проаналізовано в наукових дослідженнях та статтях автора пропонованої публікації.

*Мета* статті — моніторинг стану функціонування Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN) у 2017 році в контексті розвитку національного книговидавництва, визначення кола питань, що потребують практичного вирішення.

*Джерельну базу дослідження* склали документи, які надходять від вітчизняних видавців у Книжкову палату України щодо отримання ISBN; документний потік ОП (книг і брошур), надісланих у Книжкову палату України відповідно до чинного законодавства,

бази даних поточної державної бібліографії неперіодичних видань; довідково-інформаційна база даних користувачів системи ISBN; нормативно-правові документи; веб-сайти видавництв (видавничих організацій), аналітичні огляди, наукові, методичні, інформаційні й інші видання з різних питань видавничої справи.

Вибір методів, які застосовувалися в процесі наукового дослідження з означеної теми, зумовлено фактичним матеріалом, проблематикою та його метою. На першому етапі дослідження застосовано первинні методи: збирання інформації, спостереження, а на другому — аналіз.

*Вклад основного матеріалу дослідження.* Сьогодні розвиток інформаційного суспільства, поширення інформаційних технологій (ІТ) в усіх сферах життєдіяльності людини та соціуму стали підґрунтями подальшої еволюції цивілізації. У розвинутих країнах продовжується перехід до інформаційної сервісно-технологічної економіки, де значна частина ВВП забезпечується діяльністю з виробництва, опрацювання й поширення інформації та знань [2]. Роль мережі Інтернет як одного з найпотужніших комунікаційних засобів в сучасному світі годі й переоцінити. Завдяки Інтернету і соціальним мережам міжнародна видавнича спільнота одержала можливість популяризувати авторів, репрезентувати та продавати свої видання без часових і просторових обмежень.

Вагомого значення мережа набула для вітчизняних видавців, яким, за браком національної інформаційно-бібліографічної системи "Книги, що є в наявності та у виробництві", Інтернет став тим засобом соціальної комунікації, що дає змогу поширювати інформацію про їхні видання й послуги в національному просторі та поза його межами. З появою новітніх медіа популярність видавничої справи загалом і зокрема видавничої діяльності у світі значно зросла, давши потужний імпульс розвитку самвидаву. Не оминуло це явище і Україну: щороку лави вітчизняних видавців поповнюються новоствореними видавництвами (видавничими організаціями), а національний сегмент мережі Інтернет рясніє самопублікаціями, всупереч положенням Закону України "Про видавничу справу", що регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, виготовлення й розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи.

Спеціальним уповноваженим органом, котрий забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері, є Держкомтелерадіо, що, відповідно до покладених на нього завдань, має брати участь у створенні єдиного інформаційного простору, сприяти розвитку інформаційного суспільства; розробляти заходи щодо запобігання внутрішньому і зовнішньому інформаційному впливові, який загрожує інформаційній безпеці держави, суспільства, особи; сприяти розвитку вітчизняних засобів масової інформації. Відповідно до положень чинного законодавства Держкомтелерадіо веде Державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Станом на 01.01.2018 до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 6589 суб'єктів видавничої справи. З них: 1898 — займаються лише видавничою діяльністю, 1024 — видавничою діяльністю і виготовленням видавничої продукції, 955 — видавничою діяльністю і розповсюдженням видавничої продукції, 1581 — видавничою діяльністю, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції [3].

Таким чином, за даними Держреєстру, видавничу діяльність здійснює 5458 суб'єктів видавничої справи. Однак насправді не більш як чверть із них активно провадять видавничу діяльність. За даними Книжкової палати України — провідної наукової установи у сфері видавничої справи та інформаційної діяльності, що входить до сфери управління Держкомтелерадіо, у 2017 році випуск видань здійснювали лише 1200 суб'єктів видавничої справи, а випущено 22 047 тис. назв книг і брошур українською та російською мовами загальним тиражем 45 127,2 тис. пр. [4].

Відповідно до ст. 23 Закону України "Про видавничу справу" кожний примірник має містити вихідні відомості, що є сукупністю даних, які характеризують видання й призначені для його оформлення, інформування споживача, бібліографічного опрацювання та статистичного обліку. Перелік, зміст і порядок оформлення вихідних відомостей для кожного виду видань визначають стандарти. Вихідні відомості оформляє видавець. Вихід у світ видання без обов'язкових для нього вихідних відомостей або з недостовірними відомостями не допускається [5]. Одним з обов'язкових елементів вихідних відомостей є Міжнародний стандартний номер книги (ISBN) — базовий елемент однойменної системи.

Система ISBN є ідентифікаційною системою, призначеною для оптимізування матеріальних та інформаційних потоків, які пронизують усі ланки "книжкового ланцюжка", що надає можливість фахівцям книжкової галузі здійснювати облік і реєстрацію неперіодичних друкованих та електронних видань, а також контроль й управління їхніми масивами, а кінцевому споживачеві — оперативний пошук в автоматизованих системах як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Успішне функціонування системи в країні (або території) обумовлено низкою чинників, зокрема ступенем її імплементації, що залежить від рівня впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у країні загалом та у професійному середовищі зокрема, наявності сучасного правового й нормативного забезпечення видавничої галузі, правової та професійної культури суб'єктів видавничої справи.

Основна науково-дослідна діяльність відділу ISBN лежить у площині спостереження за впровадженням та функціонуванням систем ISBN в Україні, вивчення світового досвіду з означеного питання, дослідження інших світових систем ідентифікації та розроблення шляхів їхнього введення у практику в Україні. Одержані результати досліджень дають змогу відділу ISBN розробляти інструктивно-

методичні документи, здійснювати моніторинг та аналіз інформаційно-аналітичних і статистичних даних, своєчасно виявляти порушення з боку видавців та інших учасників вітчизняного книжкового простору й відповідно на них реагувати.

Станом на 25.12.2017 база видавців-користувачів системи ISBN містить відомості про 4239 суб'єктів видавничої справи, що здійснюють видавничу діяльність. Кількість суб'єктів видавничої справи по областях (регіонах): Харківська область — 460, Дніпропетровська — 148, Донецька — 164, Львівська — 260, Київська — 132, Одеська — 139, Вінницька — 59, Луганська — 57, Полтавська — 69, Волинська — 98, Запорізька — 70, Черкаська — 79, Сумська — 58, Івано-Франківська — 58, Херсонська — 36, Хмельницька — 55, Рівненська — 41, Тернопільська — 52, Чернігівська — 45, Закарпатська — 43, Чернівецька — 26, Миколаївська — 51, Житомирська — 29, Кіровоградська — 31; м. Київ — 1943, АР Крим — 92, Севастополь — 35.

Упродовж 2017 року 118 видавцям, які вже вичерпали блоки ISBN, надані їм Книжковою палатою України для використання у практичній діяльності, присвоєно повторні ідентифікатори видавців у системі ISBN. Таким чином, всього присвоєно 237 ідентифікаторів у системі ISBN (119 нових та 118 повторних) з них: 5 — 3-значних ідентифікаторів, 124 — 4-значних, 108 — 5-значних. Ідентифікатор є складовою номера ISBN, який ідентифікує вітчизняного видавця на національному та міжнародному рівнях [6].

Відділ ISBN здійснює: приймання та опрацювання запитів, що надходять від суб'єктів видавничої справи (видавців) щодо одержання ISBN; присвоєння ідентифікаторів видавців у системах ISBN; надання в користування ISBN, відповідно до переліку запланованих до випуску видань та підготовку супровідної документації. Приймання заявки видавця щодо видачі ISBN (очно — для киян, в електронному режимі — для іногородніх) відбувається за наявності: обов'язкових примірників видань у Книжковій палаті України (згідно із законами України "Про видавничу справу", "Про обов'язковий примірник документів", додатком 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 № 608); звітів видавництва (видавничої організації) / фізичної особи-підприємця про випуск книжкової продукції за формою № 1-В. У видавців, що доставляють ОП та щоквартальну звітність до Книжкової палати України невчасно, листи-заявки щодо ISBN не розглядаються, допоки заборгованість не буде ліквідована, оскільки звітність видавців слугує додатковим джерелом інформації про випущені видання (щодо назви, тиражу, ISBN тощо).

Також відділ ISBN здійснює інформаційне наповнення та актуалізацію довідково-інформаційної бази даних користувачів системи ISBN і підготовку на її основі щорічного національного електронного реєстру та звіту для Міжнародного агентства ISBN, бере участь — у межах своєї компетенції — в розробленні національних стандартів щодо ISBN та інструктивно-методичної документації, здійснює підготовку ін-

формаційних матеріалів з означених питань та ведення реєстрів помилкових ISBN, а також консультування з питань ISBN / штрихового кодування та інших ідентифікаційних систем, проведення науково-практичних семінарів, тренінгів, майстер-класів, наукових конференцій, є учасником професійних заходів національного та міжнародного рівня.

Актуалізована довідково-інформаційна база даних користувачів систем ISBN, яка є інформаційним ресурсом Міжнародного агентства ISBN (для наповнення та актуалізації The Global Register of Publishers) і Книжкової палати України, також слугує для перевірки або уточнення відомостей щодо видавця й щоквартально надається: відділу наукового опрацювання обов'язкових примірників, який здійснює облік і державну реєстрацію всіх видів видавничої продукції, що надходить до Книжкової палати України відповідно до чинного законодавства, контроль за її доставлянням та одержанням форм звітності I-B; відділу наукового опрацювання документів і організації каталогів, що здійснює аналітико-синтетичне опрацювання документного потоку всіх видів неперіодичних видань, їх державну реєстрацію та електронну каталогізацію; відділу статистичного моніторингу та аналізу друку, що здійснює збирання, опрацювання, аналіз та використання адміністративних даних, одержаних на підставі спостережень, з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо видавничої діяльності в Україні; відділу державної стандартизації, що здійснює дослідження документного потоку й організацію комплексного контролю за дотриманням суб'єктами видавничої справи вимог нормативних документів щодо оформлення вихідних відомостей у неперіодичних, періодичних і продовжуваних виданнях.

У ході наукової роботи відділу ISBN здійснювався моніторинг та аналіз використання вітчизняними суб'єктами видавничої справи (видавцями) ISBN. Матеріалом для аналізу слугували листи-заявки щодо одержання ISBN, плани випуску видань, щоквартальна звітність, яка надходила від видавництв і видавничих організацій держави до Книжкової палати України, документний потік ОП неперіодичних видань, веб-сайти вітчизняних видавництв (видавничих організацій).

В Україні чинним нормативним документом, який устанавлює положення щодо порядку надання ISBN, його структури, складу та розміщення у виданнях на різних носіях інформації, є ДСТУ 3814-2013 "Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг". Наприкінці 2017 року Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) опублікувала нову редакцію міжнародного стандарту — ISO 2108:2017 Information and documentation — International Standard Book Number (ISBN). Стандарт доповнено в частині термінології та видів видань, які підлягають ідентифікації в системі ISBN, що пов'язано з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, електронного книговидавання, появою нових ідентифікаційних систем.

Перелік видів неперіодичних видань (як друкованих, так і електронних), які підлягають Міжнародній стандартній нумерації, склад, структуру ISBN, ISBN у штриховому коді символіки EAN-13, розміщення, порядок надання та відповідальність щодо використання ISBN, склад метаданих визначено Інструкцією про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні, що в 2018 році буде опублікована на сайті Книжкової палати України вже у новій редакції.

У ході аналізу документного потоку ОП неперіодичних видань виявлено низку порушень положень Інструкції про порядок надання ISBN в Україні та чинних національних стандартів, яких видавці припустилися при використанні ISBN, наданих їм Книжковою палатою України. Нижче наведено перелік типових помилок щодо ISBN у виданнях 2017 року:

- подано 10-значний номер замість 13-значного;
- подано номер неправильної структури;
- у багатотомному виданні не подано номер тому/частини/книги або багатотомного видання загалом;
- офіційне найменування (назва) або ім'я видавця подано з розбіжностями;
- замість офіційного найменування (назви) або імені видавця подано комерційне позначення;
- подано номер, проте не зазначено видавця, що випустив його у світ;
- зазначено видавця, що його випустив у світ, проте не подано ISBN.

До типових помилок слід також віднести:

- подання у складі вихідних відомостей видання номера з неправильним контрольним числом;
- відсутність номера серії у серійному виданні (видання, об'єднані однією серією, — неперіодичні книжкові серії, повинні мати ISBN серії та ISBN кожної окремої назви, що входить до цієї серії);
- відсутність номера оригіналу в перекладеному виданні (у виданні, що виходить у перекладі з однієї мови на іншу, подають ISBN перекладу та ISBN оригіналу);
- відсутність номера видавця-партнера у спільному виданні (у виданні, випущеному спільно двома або кількома видавцями, наводять ISBN партнерів);
- подання ISBN у періодичному / продовжуваному виданні замість ISSN;
- подання ISBN у нотному виданні замість ISMN;
- подання в електронному виданні, випущеному в різних форматах, одного і того самого номера;
- подання у друкованому виданні та його електронному аналогові одного й того самого номера [7].

Найгрубішим порушенням є передача видавцем свідомо номера (-ів), наданого йому Книжковою палатою України, в користування третім особам. Трапляються також прикрі випадки, коли треті особи проставляють у виданні номери вітчизняних видавців, наданих їм у користування Книжковою палатою України, без їхнього відома.

Відповідно до положень Інструкції про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги

(ISBN) в Україні видавці зобов'язані чітко дотримуватися порядку надання та використання ISBN. Видавець несе відповідальність за правильний порядок надання, використання і форму наведення ISBN у виданнях. ISBN стає непридатним для подальшого використання, якщо: неправильно наведено будь-яку з цифрових груп ISBN; відсутня будь-яка цифрова група ISBN; наведено зайві цифри чи інші знаки в структурі ISBN; цифрові групи неправильно відокремлено одна від одної.

У нашій державі тільки Книжкова палата України уповноважена надавати видавцям ідентифікатори в системі ISBN та відповідні ISBN. Використовувати ISBN, які не пройшли реєстрацію в Книжковій палаті України, не дозволяється. Видавець зобов'язаний інформувати Книжкову палату України про зміну найменування, місцезнаходження, статусу видавництва (видавничої організації) або його (її) ліквідацію (в такому разі ISBN, які залишилися у видавця невикористаними, вважаються недійсними). Книжкова палата України уповноважена вилучати з користувачів системи ISBN тих видавців, які постійно порушують положення згаданої вище Інструкції, зокрема передають надані їм ISBN у користування третім особам; проставляють у виданнях ISBN, надані Книжковою палатою України в користування іншим видавцям [7].

З метою підвищення правової та професійної культури вітчизняних видавців і поінформування про нововведення та міжнародний практичний досвід у видавничій справі відділ ISBN бере участь у проведенні науково-практичних семінарів, конференцій, національних і міжнародних профільних заходах.

Зокрема, для вивчення міжнародного досвіду в царині книжкової справи завідувач відділу ISBN відвідала Лондонський книжковий ярмарок, який відбувся у березні 2017 року (за результатами опубліковано науково-інформаційну статтю "Лондонський книжковий ярмарок: у фактах та цифрах"); взяла участь у роботі II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Сучасні видавництва вищих навчальних закладів" (присвяченої 100-річчю Книжкової палати України), що відбулася у травні 2017 року (Одеса); стала учасником щорічних Загальних зборів, які пройшли у вересні 2017 року в Канаді (Оттава) і були організовані Міжнародним агентством ISBN (Велика Британія) та Міжнародним агентством ISMN (Німеччина) за підтримки Бібліотеки та Архіву Канади (за результатами участі опубліковано наукову статтю "Питання міжнародної стандартизації та ідентифікації у сфері видавничої справи", Вісник Книжкової палати, № 12, 2017).

27 грудня 2017 року співробітники відділу ISBN взяли участь у проведенні науково-практичного семінару "Культура наукових видань", організованого Книжковою палатою України. Було запрошено видавництва (видавничі організації), що випускають літературу універсального змісту. З доповіддю "Ідентифікація неперіодичних видань у системах ISBN та ISMN та їхня промоція: національна практика, між-

народний досвід" виступила І. Погореловська, завідувач відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN) Книжкової палати України [7].

28 лютого 2018 року Книжкова палата України та ГО Асоціація "Інформатіо-Консорціум" провели науково-практичний семінар "Культура наукових видань" для редакційно-видавничих відділів наукових установ НАН України, національних галузевих академій наук, вітчизняних вищих навчальних закладів, а також видавництв (видавничих організацій), що випускають наукову літературу. Також було заслухано доповідь І. Погореловської "Ідентифікація наукових видань у системах ISBN / ISSN / DOI: сучасний підхід" [8].

*Висновки.* Розбудова інформаційного суспільства в кожній країні потребує вирішення низки завдань на державному рівні, зокрема формування єдиного національного інформаційного простору, розвитку офіційної комунікації та забезпечення інформаційної безпеки держави. Для їх реалізації національний інформаційний простір має систематично наповнюватися якісним контентом, що сприятиме поліпшенню стану культури, науки, освіти в державі та підвищенню інтелектуального рівня населення України, а також побудові її культурного іміджу у світі. Великою мірою це залежить від стану національного книговидання. Важливими складовими успіху в цій царині є провадження державою протекціоністської інформаційної політики, високий правовий і професійний рівень суб'єктів видавничої справи, що полягає в дотриманні ними чинних правових і нормативних документів у сфері видавничої справи та інформаційної діяльності, підвищення інформаційної культури населення. Видавці — користувачі системи ISBN зобов'язані у своїй практичній діяльності дотримуватися положень Інструкції про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні. Виконання згаданих вище вимог дасть змогу підвищити ефективність функціонування системи ISBN в Україні, що, в свою чергу, сприятиме інтеграції — в частині книговидання — національного інформаційного простору в міжнародний.

#### *Список використаних літератури та джерел*

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України" : Постанова Верховної Ради України від 31.03.2016 [Електронний ресурс] // Верховна рада України. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>. — Назва з екрана.
2. Наконечний В. Стан розвитку управління інформаційною безпекою в світовій практиці та її вплив на економічний розвиток України / В. Наконечний // Сучасний захист інформації. — 2015. — № 4. — С. 11—15.
3. Узагальнені дані Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції [Електронний ресурс] // Держкомтелерадіо України: Видавнича справа. — Режим доступу: [http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=117296&cat\\_id=97933](http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=117296&cat_id=97933) (01.01.18). — Назва з екрана.

4. *Випуск* видавничої продукції в Україні у 2017 році / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Режим доступу: <http://ukrbook.net>. — Назва з екрана.
5. *Про* видавничу справу : Закон України від 05.06.97 № 318/97 ВР / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Режим доступу: <http://ukrbook.net>. — Назва з екрана.
6. *Розроблення і комплексний аналіз адміністративних даних випуску видань України у 2016—2017 рр. та формування електронних довідково-інформаційних ресурсів* : звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN): за 2017 р. / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ, 2017. — 39 с.
7. *Інструкція про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) в Україні* / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова" ; [уклад. І. О. Погореловська]. — 6-те вид., зі змін. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2016. — 24 с.
8. *Розроблення і комплексний аналіз адміністративних даних випуску видань України у 2017—2018 рр. та формування електронних довідково-інформаційних*

ресурсів : звіт про н.-д. роботу відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг (ISBN): за I кв. 2018 р. / Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ, 2018. — 33 с.

*В статтє рассмотрено состояние функционирования Международной системы стандартной нумерации книг (ISBN) в 2017 году в контексте развития национального книгоиздания; проведен анализ использования отечественными субъектами издательского дела (издателями) Международных стандартных номеров книг (ISBN).*

*In the article, consisting of functioning of the International Standard Book Numbering System (ISBN) is considered of 2017 in the context of development of national book publishing; the analysis of the use of publishing matter (by publishers) of the International standard numbers of books domestic subjects is conducted (ISBN).*

Надійшла до редакції 17 квітня 2018 року



## СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 316.2:165.172



**Микола Сенченко,**  
директор Книжкової палати України,  
професор

### *Аксиоматична теорія соціальних систем\**

У цій статті розглянемо основні соціально-економічні форми розвитку соціальних систем. Вільними мають бути колективи, носії колективного розуму. Демократії, що паразитують на волі натовпу, повинні бути знищені.

#### **27. Основні соціально-економічні форми**

**27.1. Тиранії.** У тираніях детерміновано й колективне, й індивідуальне життя людини. До них належать рабовласницькі, феодальні та соціалістичні соціальні системи. Всі вони в межах основного матеріалістичного постулату ідентичні, а розрізняються тільки мірою технологічного розвитку, що визначає передусім рівень і масштаб еліт, які в них діють. Соціалістична тиранія як остання, найвища форма тираній, принципово відрізняється від попередніх, оскільки насильно декларує принцип соціальної справедливості. У цьому сенсі саме соціалізм є перехідною формою до адекватної соціальної системи. Соціальна

справедливість у період соціалізму не приймається значною частиною суспільства, оскільки соціалізм виникає з тираній, в яких ідеї рівності вважали абсурдними.

Правила гри в тираніях формує еліта, а більша частина членів соціуму лише виконує її волю. Тиранії рентабельні при низькому рівні технологічного розвитку, коли питання виживання всього співтовариства є основним. Виключення статистичних метань окремих людей надає значні можливості для виживання колективу у скрутних умовах. У цьому разі розвиток мінімальний, оскільки дії майже всіх членів суспільства чітко регламентовані. Зміна формацій у період панування тираній відбувається внаслідок вичерпання можливостей розвитку розуму в межах технологічних ресурсів, які вони використовують. Тиранії не адекватні ані матеріалістичному постулату, ані постулату розвитку розуму. Тому з формального погляду — це

\* Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. — 2017. — № 11. — С. 3—11, № 12. — С. 3—12; 2018. — № 1. — С. 3—10, № 2. — С. 3—11; № 3. — С. 16—24.